

PROSVETA
GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Cena oglasov po dogovoru. Rokopisi ne vračajo.
Naročnina: Zastopnik dr. (vključno Chicago) \$6.00 na leto. \$2.50 na tri mesece; Chicago \$6.50 na leto, \$2.25 na tri mesece, in za inostranstvo \$8.00.
Naslov na vse, kar ima stik s listom:
"PROSVETA"
2657-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.
"THE ENLIGHTENMENT"
Organ of the Slovene National Benefit Society.
Owned by the Slovene National Benefit Society.
Advertising rates on agreement.
Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.
"MEMBER OF THE FEDERATED PRESS"

Datum v oglepaju n. pr. (Aug. 30-24) poleg valnega imena na jaslovu pomeni da vam je s tem dnem potekla naročnina. Posvetite je pravilno, da se vam ne ustavi list.

JAVNA GOVORNICA.

Glasovi članov S. N. P. J. in čitateljev Prosveta.

Arma, Kans. — Ne spominjam se, da bi bil kak dopis od ženske roke iz te naselbine, dasiravno je tu precej Slovencev. Naselbina je zadnjih par let precej narasla, postavili so par trgovin, kajti danes je pač tako, da je vsak "biznes" boljši kakor pa kopanje črnega premoga pod zemljo. Rovi še ne obratujejo preslabo, ali z zaslužkom mialim, da se ne moremo preveč pohvaliti, ker je vse preveč napolnjeno z delavci. Premogarji tudi nimajo več tiste pravice, ki so jo imeli, od kar smo izgubili našega boritelja Howata. Današnji voditelji se ne zmenijo na drugo posebno dosti, kakor da dobijo svojo plačo.

Strinjam se z dopisovalcem v Prosveti iz Jacksonvillu, Kans., ker pisal je resnico. Res, da so bili ljudje sami nekaj krivi, saj še izučen človek naredi pomoto, kaj bi jo potem ne nevedni. Niso mi pa pogodu taki dopisi kot so prihajali zadnje čase iz Kansasa od nekaterih dopisovalk. Izživljanje ne pomaga nič, prav nič nam ne bo pripomoglo. Opuštimo misel, da bi z izživljanjem po časopisih prišli do boljših časov. Priti je treba z dobrim nasvetom, ki več koristi kot napad, posebno še takrat, ko se kaka stvar poleže, ni je treba iznova spravljati na dan. Res žalostno je, da so nekateri ljudje tako nepremišljeni: gledati moramo, da gradimo, ne spravljamo v javnost spomine na žalostno preteklost, ki ne povzroča drugega kot daljno rušenje.

Po mojem mnenju bi bilo koristno, da bi se tudi žene zanimale za večerne šole, kar bi nam več koristilo kot ukvarjanje z izživljanjem. Po sedanjih postavah se bodo morale žene same zanimati za državljanstvo in se učiti, ako bodo hotele postale državljanke.

Tudi jaz želim, da bi se žene iz Kansasa bolj oglašale z dobrimi nasveti, kajti več se jih že slišala izražati, da bi bilo boljše to ostaviti, čeprav niso sami prizadeji. Zdaj je čas, da se združimo in oddamo svoje glasove kandidatom, kateri bodo delali v našo korist, pa ne samo za kapitaliste. — Članica S. N. P. J.

Fairpoint, Ohio. — Že dolgo časa nisem čital iz naše naselbine. Dasi nas ni veliko Slovencev, družstvo šteje 439 Slovence narodne podporne jednote še dosti dobro uspeva.

Posležen član jednote sem in narodnik na Prosveto tudi za celo leto. Kot tak sem smatral, da nam je list delavcem kot nekak voditelj. Ko berem, pa vidim različne stvari. Tako sem naprimer videl v št. 229 dopis. Ni se mi zdelo prav. Ljudje res nismo vsi enaki, ampak sodim pa, če kdo kaj napiše, naj bi se podpisal s svojim, ne kakim izmišljenim imenom. Saj s svojim podpisom jamči, da je tudi resnica, kar je napisal.

Nekateri se čudno zastopijo na enakopravnost. Žena mora biti do toliko upravičena kot moški, ampak nobeno pravilo o enakopravnosti ji menda ne dovoljuje, da pri tem lahko opravi druge moške. Nekateri sodijo, da so enakopravni, če jim je dovoljeno, da lahko opravljajo druge ljudi v našem delavskem listu, ali da kaka srboritka podpihuje dobre žene proti moškim. Jaz kakor moji prijatelji nismo zadovoljni, da take stvari prihajajo v list. Obrekovanje bi moralo prenehati, naj bo od katerekoli strani, četudi bi doleteli dopisniki potem smatrali, da zanje ni enakopravnosti, ker je urednik vrzel obrekljivi dopis v koš.

Če je dopisovalka trpela in se ji je godila krivica, zakaj bi zdaj po tolikem času opisovala svoje gorje? Takrat naj bi bila šla pred sodnika, da bi se z moškom poravnala in se razporočila, če ni šlo drugače. Slovenski delavci, ki niso imeli dosti šolskega pouka, rabimo potrebnejše izobrazbe iz listov, ne takih kvant. Končno pa tudi smatram, da taka ženska, ki piše čez moža, opravi kar nas vse moše v listih. Tako se vsaj bere. Kaj so potem drugi moške krivi, če je boljša polovica prilagala "porkčaps", da jo je slabša polovica zato kaznovala?

Povem, ko sem čital tak dopis, da me je kar nekaj sunilo, da pride take čenče v naš delavski list, v katerega sem imel zaupanje, da so v njem samo poučne reči. Dopisovalci sami bi morali izpredvideti, da to ne gre. — Florian Odlasek.

Waukegan, Ill. — V naši naselbini imamo vsakovrstnih zabav skorzi celo leto dovolj, tako da človeku ne more biti dolg čas, samo če je kaj pod palecem. Eno ali drugo društvo kaj priredi in razvedrila ne manjka.

Dne 12. oktobra v nedeljo popoldne bomo imeli politični kampanjski shod, ki ga sklicuje tukajšnji soc. klub šteje 45 J. S. Z. Takšni shodi so redka prikažen med Slovenci v naši naselbini, dasiravno niso ničmanj potrebni kot dramatske predstave, koncerti ali kake druge priredbe. Vsako društvo ali klub, ki se nanovo ustanovi, sestavi svoja pravila tako strogo, da član, ki si upa misliti o politiki, je hudodelec in takega je treba kaznovati. Nekateri so celo mnenja, da tudi "Prosveta" ne bi smela pisati o politiki, čeč, S. N. P. J. je samo podporna organizacija.

Sedaj, ko je veliki politični met, naj bi "Prosveta" pisala samo novice o fantastičnih dogodkih po svetu, lepe sentimentalne povesti in pa seveda dopise, tikačje se priredb po naselbinah; pa magari tudi — sempatije — kakšno melanholično slovensko narodno pesem, da bi se kar tajali sladkega čustva.

Toda vsi nismo taki in mialim, da se večina zaveda, da je sedanjí politični in gospodarski red iz tira. Zato moramo tudi o politiki razpravljati, posebno pa sedaj, ko so volitve pred nami. In upam, da vsi tisti, ki jim je na tem, da se rešimo politike in gospodarske starih strank v tej deželi, bodo gotovo prišli na shod 12. oktobra ob dveh popoldne v Slovenskem narodnem domu. Vstopnina na shod je prosta. Govorili bodo: S. J. Konekamp, predsednik unije Commercial Telegraphers, George R. Kirkpatrick, podpredsedniški kandidat soc. stranke 1. 1916, in Charles Pogorelec, tajnik J. S. Z.

Po shodu plesna zabava v spodnjih prostorih S. N. D. Za na ples zvečer je vstopnina 25c. Odbor soc. kluba št. 45 JSZ. — M. Judnich.

Položaj žensk—nekdan in danes.

Kot vsakdo ve, so tekom minolega stoletja nastale velikanske spremembe v socialnem in gospodarskem življenju Evrope in Zdrženih držav. Te spremembe so imele dalekosežne posledice na ženske, kar se tiče njihovega načina zasluka, njihove vlogo in njihovega pravnega in političnega položaja.

Koncem osemnajstega stoletja je obstojal za ogromno večino žensk le en poklic: gospodinjstvo in drugo domače delo, ki se je opravljalo na isti način kot so ga opravljale neštete prejšnje generacije.

Oskrba hiše in deee, kuhanje, šivanje, predeženje in drugi manjši hišni opravki so popolnoma zazemali njih čas. Malo je bilo tedaj kupovanja in prodajanja. Osebnim potrebam se je tedaj v zadostovalo na jako bolj enostaven način kot dandanes: lastni poljedelski pridečki in lastna domača industrija so preskrbovali malone z vsemi potrebščinami.

Prilika za vzgojo, kot si je danes predstavljam, je bilo malo ali nič. Hčerke širokih mas ljudstva so se učile doma, kar naj potrebujejo, ko postanejo lastne gospodinjke. Nepismenost med ženskami je bila splošna. Ni bilo prilika za deklice nobenega socialnega razreda, niti za najbogatejše, da bi se izučile na vsučiliščih ali pripravljale za kak profesionalni poklic.

V večini držav je bila ženska v pravnem pogledu odvisna od moškega. V očeh civilnega zakona je ona imela isti položaj kot otrok. Ženska ni mogla sklepati pogodb. Ni mogla tožiti niti biti tožena. Za njene prestopke civilnega zadržaja je bil odgovoren oče ali moški. Ženska ni imela lastnine; kar je dobila ob poroki, je postalo last moža. Imela je le malo pravice glede svojih otrok. Ako je delala izven hiše, je moški pobiral njeno plačo.

Ženske, kakor tudi velika večina moških, so bile izključene od vsakih političnih pravic. Vkolikor je kje bilo volilnih pravic, so obstojale le za moške posestnike. Tudi tam, kjer je še obstajala nekaka stopnja parlamentarne vlade, ni ta niti od daleč zastopala veliko večino državljanov.

Začetkom tega stoletja pa je bil položaj ves drugačen. Tovarniška industrija je stopila na mesto domače industrije. Pripravljanje oblačil in precejšen del pripravljanja jedi je prešlo iz gospo-

dinjstva v tovarne, kjer so žene in dekleta pazile na stroje ali opravljale enostavna mehanična dela. Mesta in trgi so postali industrijalna središča, kjer so si moški in ženske — in tudi otroci — zaslužili svoj kruh potom dela v tovarnah ali delavnicah. Dostikrat člani ene same družine so delali v isti tovarni, ali ravno tako pogosto so bili nameščeni vsak drugje. Vsak je imel svoj poseben zaslushek.

Mnogo žen in deklet, ki niso prenesle svojega tradicionalnega poklica z doma v tovarno, so našle druge načine zasluka. Nastale so velike trgovine za prodajo tovarniških pridečkov in z njimi potreba po velikih množicah prodajalk. Trgovske in javne pisarne so začele vporabljati ženske pisarniške moči. Ti in neštevilni drugi poklici so polagoma privabljali čim dalje večje število deklet, ki delajo v letih šole in mnoštvu.

Vsaka dežela, kjer so se razmere tako spremenile, je našla potrebo napraviti zakone za zaščito mladih žensk pred nevarnostmi predolgh delovnih ur, nočnega dela itd. V nekaterih deželah so zakoni, ki obvarujejo žensko pred delom v času pred porodom in po porodu. Nekateri države so poskrbele za pokojnino materam nedoletnih otrok, tako da ne bi bile prisiljene iti na delo v tovarno in vsled tega zanemarjati otroke. Dasi je veliko razlike glede stopnje zaščite, ki jo zakoni te ali one dežele nudijo ženkam v industriji, vendarle vse zapadne dežele imajo nekako vrsto zakonov v tem pogledu.

Tekom minolega stoletja so se priložnosti za naobrazbo velikanske povečale. Moški in ženske — ali te zadnje veliko bolj počasi — so se lotili teh boljših priložnosti. Sedaj, skoraj v vsaki zapadni deželi, more deklica, ako hoče, doseči isto izobrazbo kot njen brat. Na splošno rečeno je izobrazba v evropskih deželah prilagajena potrebam raznih socialnih razredov. Nikaka dežela pa ne nudi dekletom takih olajšav za izobrazbo od otroškega vrta do vsučilišča kot Združene države. Število žensk v raznih znanstvenih poklicih raste vsak dan. O odvetnicah in zdravnicah se prejšnji generaciji še sanjalo se ni.

Druge spremembe so nastale v pravnem in političnem položaju žensk. V nekaterih deželah imajo poročene ženske pravico upravljanja neodvisno svoje lastno premoženje in imajo popolno pravico do svojega zasluženega denarja. V nekaterih deželah ima mati enakopravno z očetom glede oskrbe otrok. V mnogih deželah sme ženska opravljati trgovske posele s popolno odgovornostjo.

Sološna tendenca je, da imajo ženske pred zakonom tiste pravice, kakor jih imajo moški, to pomeni, da postanejo enakopravne z moškimi.

Morda najbolj pomembno gibanje v tem pogledu je priznanje ženske volilne pravice. Prva evropska dežela, ki je to storila, je bila Norveška, ki je leta 1907 podelila ženskam volilno pravico. Od tedaj je ena dežela sledila drugi v politični emancipaciji žensk. Priznana jim je bila ne le aktivna, marveč tudi pasivna volilna pravica, t. j. pravica biti izvoljen. Ženske sedijo v parlamentih na Finskem, Angleškem, Nemškem in v drugih deželah. Tudi tam, kjer ženske nimajo še istih političnih pravic kot moški, je vprašanje ženske volilne pravice na dnevnem redu in tok časa je tak, da kmalu ne bo več moderno razvitih dežel brez ženske volilne pravice.

Tekom enega stoletja, a večidel takom zadnje generacije se je položaj žensk v javnem, gospodarskem in pravnem življenju ves spremenil kot v vsej prejšnji zgodovini človeštva. — F. L. I. S.

TRI OŠTETINE MILJONA UČITELJEV.

Skupno število učiteljev ljudskih šol v Združenih državah v letu 1923 se uradno ceni na 729.486. Ta cenitev ne vključuje šolskih načelnikov (superintendentov), nadzorikov (supervizorov) in ravnateljev (principals). Triinštirideset odstotkov izmed teh učiteljev ali 313.805 je označenih kot učiteljev na deželi (rural teachers). Kot taki se označujejo učitelji v farmerskih občinah, vasesh in naselbinah, ki ne vzdržujejo neodvisnega šolskega sistema kot ga imajo mesta. — F. L. I. S.

Ali bi imeli manj pravilno pisat in čitat angleško? Narodni si "Slovensko-angliško slovnico", katero je izdal in ima na prodaj Kajljova založba S. N. P. J.

Vesti iz Jugoslavije.

HRSS vstopi vlado. Končno je Hrvatska Republika Seljaška Stranka, da vstopi v vlado. Koliko ministrov bo imela, se še ne ve natančno. Delavstvo je stavilo HRSS svoje zahteve, da jih zastopa v vladi. Ta korak HRSS pomenja gotovo zboljšanje za politični položaj delovnega ljudstva, ker bo oslabila reakcija. Ali delavstvo se ne sme udajati v nobene iluzije. Delavstvo bo doseglo toliko, kolikor si bo priborilo samo. Delavstvo mora sedaj usmeriti ves svoj boj za dosego svobodnega delovanja vseh delavskih organizacij in za izpustitev vseh zaprtih sodrugov.

Fašizem se zbira. V soboto 6. septembra ponoči se je vrnila v Beogradu tajna seja Orjuna, Srnao in srbskih četnikov — treh fašistovskih obožanih organizacij v Jugoslaviji. Seji je predsedoval Pribečević.

V Sloveniji isto tako žilave delujejo Orjunci.

V več krajih Hrvatske so povzročili jugo-fašisti krvave incidente. V Osijeku so napadli Orjunaši v nedeljo zvečer nekaj delavcev s palicami in noži in delavci so seveda postavili v bran ter nabili napadalec. A Orjuna je razposlala v svet popolnoma druge, lažnjive vesti.

"Narodna Obrana", ki združuje vse fašistovske organizacije, je izdala poziv na vse nacionaliste, da se strnejo proti "boljševikom in drugim notranjim sovražnikom države."

Na drugi strani grozi z bojem na ulici Pašičeva radikalna stranka. Skrajno reakcionarno krilo buržoazije se pripravlja očitno na državni udarec.

Sedanja vlada "demokracije" pa pusti vse to delovanje reakcionarnih fašistovskih elementov in izdaja oblastem navodila, naj strogo pazijo na delavsko gibanje. Močno delavsko gibanje je edin stebel resnične demokracije. Sedanja vlada se obrača proti njemu in s tem izživa in podpira "skrajno reakcionarno buržoazijo in militaristično kliko v njenih načrtih."

Radlo zahteva samostojnost Hrvatske. Na svojih shodih po Medjimurju in drugod zahtevajo govorniki HRSS popolnoma jasno samostojnost Hrvatske, samoodlobo hrvatskega naroda. Klerikaleci so pa popolnoma pozabili na avtonomijo Slovenije in omamljajo ljudi z raznimi marijanskimi shodi in kongresi. Ali kmeti kljub Marijinim družbam in hribovskemu klerikalnemu pridiganju ne bo pozabil, da se mora boriti za svojo samoodlobo, proti centralizmu in proti vladanju brezdelne gospode nad delovnim ljudstvom.

Smrtna kosa. — V Novem mestu je umrl posestnik in trgovec Mihal Mramor, star 60 let.

Elektrifikacija Ptuj. — Mesto Ptuj dobi v kratkem električno razsvetljavo. Električni zadržki se je po dolgotrajnih pogajanjih posrečila ugodna rešitev elektrifikacije. Gradnja električnega omrežja je prevzela tvrdka "Transformator" v Ljubljani, ki je stavila najcenejša ponudbo. Tudi potrebna finančna sredstva so zagotovljena in se bo torej z delom lahko takoj pričelo. Najkasneje v šestih mesecih bo električna razsvetljava v občinah Ptuj in Brezje funkcionirala.

Komunisti in SLS. Naša SLS je komunistom, ki so ji pomagali v vlado, obrnila hrbet in jih zdaj goni na vso moč. Zlasti se SLS čem v Beogradu hvalisa, čeč, glejte, popolnoma smo jih ugnali in zatrli. Vsi komunistični shodi se prepovedani in v ječi je še 80 komunističnih vodij. Nehvalečnost je res plačilo sveta ...

Tragičen konec bogataša. — Dimnikarski mojster Franjo Lobjda v Daruvru je bil pred dvajsetimi leti premožen posestnik. Pozneje se je udal pijaci. Prodaja je posestvo in zapravil denar ter se kot postopac klatil po Slavoniji. Nedavno je silno pijan prišel v Daruvr in ker ni imel denarja, je prenočil v nekem kanarju. Valed dežerja je voda narasla in Lobjda je utonil v kanalu. Zjutraj so ga perice našle mrtvega. — Razbojniki v Fruški gori. — Na česti Irig-Novi Sad skorzi Fruški goro so razbojniki napadli nekoga meniha in nekoga mesarja. Mesarja je srečno ušel, mesarja pa so razbojniki popolnoma cropali. Čas si Jovana Čaruge se vračajo. — Lov na medveda. — Trgovci Alojzij Troha in Babnem polju so ustrelili medvedko, ki je tehtala 80 kilogramov.

Razne vesti.

POHABLJENE DELAVCE NI DENARJA

Seattle, Wash. — Zadnja legislatura je povišala odškodnino za delavce, delavci so mislili, da bodo zanje res nekaj storili. Ali zdaj se je izkazalo, da je odškodnina le pravljica. Delavci so plačevali odškodnino, če da legislatura ni dovolila potrebnega denarja za izplačanje odškodninske podpore. C. L. Shuff od departmeta za industrijo, je vložil tožbo na okrajnemu avditorju, da namoral biti kaznovan zelo strogo. Sodnik Dalton molči o aferi.

Seattle, Wash. — Common-wealth klub je obdržal predzadnji pondeljek svojo sejo, na kateri je zahteval, da se kaznujejo tisti, ki so zasnovali sleparsko peticijo za Bonovo zakonsko predlogo za proizvodnje sile. Klub je aveliral na državnega pravdnika Malcolm Douglasa in mirovnega sodnika C. C. Daltona, da primeta tudi "višje" osebe, ki so zapletene v afero. Klub ni zadovoljen z malec kostno denarno globo, na katero je bil obsojen Beneditti, ampak pravi, ako Beneditti ni hotel razkriti "višjih oseb", ki so ga naje, da bi bil moral biti kaznovan zelo strogo. Sodnik Dalton molči o aferi.

REŠITEV MOENARJEV S TEŽKOČAMI

Santa Cruz, Cal. — Tovorni parnik "La Felix" je zavozil na kleti in nevarnost je bila, da valovi razbijajo parnik ob kletih in da moštvo najde žalostno smrt v valovih. Okoli kleti je morje gnalo visoke valove in nemogoče je bilo se približati parniku s čolnom. Končno se je Joseph Alvaru posrečilo vreči rešilno vrvice na parnik. Nanjo so privezali debelo vrvi, katero je nato moštvo pritrdilo na ladiji. Drugi konec vrvi so pa pritrdili na suhem. Po tej vrvi se je rešilo moštvo s kapitanom vred.

PIJAN VOZNIK

Calexico, Cal. — Policija je aretirala Harvey Oldfielda, ker je bil pijan in je vozil avtomobil. Poloziti je moral pet sto dolarjev poroštva. Oldfield je znan kot dirkač, ki je tekmoval že v mnogih dirkah z avtomobili. Policija izjavlja, da je vozil s hitrico sedem in osemdeset milj v uri na javni cesti med Calexicom in El Centrom.

MEDVED JE UBIL DEKLICO

Ohico, Cal. — 3-letna Georgia Pepper je mrtva, ker je preveč zapala ukrotenemu medvedu. Mati je šla mimo priklenjenega medveda in deklica je skušala stopiti bližje k medvedu, ko se je stegnila medvedova taca in potegnila otroka k sebi. Medveda so morali ustreliti, da so mu istrgali deklco.

Blazna "mehiška cesarica" se vedno milijonarka

Pariz, 6. okt. — "Mehiška cesarica" Karlota, vdova Maksimilijana, ki je bil ustreljen v Mehiki pred okrog 60 leti, ima še danes zbirko rubinov in dijamantov v vrednosti osem milijonov dolarjev. Zaklad je bil na skrivnem pripeljan iz Mehike v Belgijo, kjer se Karlota nahaja že 57 let blazna.

Francija izvaja zakone proti cerkvi

Pariz, 6. okt. — Camille Chautemps, minister za notranje zadeve, je naznanil večerj v Toursu, da bo vlada začela izvajati protiklerikalne zakone brez nasilja in brez samovanja. Vsi moški in ženski samostani bodo preiskani, in če se dožene, da kateri eksistira nepostavno, odkar je bila država ločena od cerkve, bo takoj zaprt. Chautemps je nadalje rekel, da vlada ne bo imela usmiljenja z onimi, ki izkoriščajo versko vprašanje v politične svrhe. S tem je mislil klerikalce, ki bi radi nahajali verske fanatike k izgredom in pouličnim pobojem.

KAJ JE VZGOJA NAPRAVILA ZA POLJEDELCE?

Čudež, ki ga je napravila poklicna vzgoja je ta, da je spremenila poljedelca od "žuljavega in izmučenega delavca" Carlylove dobe v kulturnega človeka, katerega ni mogoče razpoznati od umnega delavca ni po obnašanju po kulturnem obzorju. Tako trdi uradno glasilo federalne prosvetne oblasti "School Life" v članku, ki opisuje razvoj poljedelske vzgoje.

Po 60 letih poljedelske vzgoje vlad prizadevanj federalne vlade, državnih poljedelskih kol in preizkuševalnic, so nastale velike spremembe. Ameriški farmer troji dandanes za pridelovanje deveterice glavnih letin v tej deželi 20 odstotno manj truda kot so iste letine stalo truda njegovega prednika od l. 1850. On povprečno prideluje 2.3 krat toliko kolikor prideluje angleški kmetovalec, 2.5 krat toliko kolikor francoski poljedelec in 6.5 krat toliko kolikor italijanski kmet. — F. L. I. S.

O solnčenju.

Helioterapija je zdravljenje s pomočjo solnčnih žarkov. V principu je to zdravljenje uporabljivo povsod in v vsakem letnem času. Celo pozimi in v slabem vremenu. Jasno pa je, da ima takrat solnčenje manjši uspeh, ker mraz ovira zdravljenje.

Nasprotno pa je poletni čas zelo primeren za solnčenje, ki se lahko smatra za najcenejše in v splošnem tudi za najuspešnejše zdravljenje. Toda da doseže solnčenje uspeh, je treba biti previdni in paziti na nekatere okoliščine.

Vplivi solnčnih žarkov so lokalni in splošni.

Lokalno povzročajo, kakor je vsakomur znano, sprva nekatere izpremembe na koži, t. j. rdečico ali celo vnetje, pri čemer nastopajo simptomi kakor pri opeklini. To opažamo zlasti na ljudeh, ki niso vajeni solnea. Hujše slučaje imenujemo solnčarico. Ob primerni previdnosti ni težko izogniti se slabim posledicam solnčenja. Polagoma se namreč javlja na koži zagorelost, ki postaja vedno temnejša. V sled vpliva svetlobe izločuje namreč koža pigmente.

Kljub temu naravnemu obrambnemu sredstvu pa solnčni žarki le prodre skozi kožo in dospo do krvi in celo v globlje plasti kože.

Vsled vpliva solnčnih žarkov se pomnože krvna telesa in zato je solnčenje posebno priporočljivo za ljudi, ki trpe na pomanjkanju krvi ali pa na slabokrvnosti. Tudi debelostnost se zdravi s solnčenjem. Svetloba vpliva celo na živčni sistem in blaži bolečine.

Solnčni žarki zamore mikrobe. Rane, ki se dlje časa pod vplivom solnea, se hitro zacelijo in se ne gnoje. Kjer uporabljajo v bolnišnicah zdravilni solnčno svetlobo za celjenje ran, bolniki kmalu ozdravijo in tudi bragotnine od ran niso tako velike in vidne kakor če se rana zaceli brez vpliva solnea.

Helioterapija je posebno zdravilna za kožno in kostno tuberkulozo in za tuberkulozo v sklepih. Uporabljati pa jo je treba previdno. Zadržanje časa menijo, da blagodejnemu vplivu morja največ pripomore solnce, kojega žarki sijejo posebno intenzivno na morskih obrežjih. Priporočati pa moramo tuberkuloznim, da se solnčajo vedno le toliko in na način, kakor ga predpiše zdravnik, ker sicer jim solnčenje lahko postane opasno.

Posebno pa morajo paziti pri solnčenju jetični na pljučih. Nevarno je izpostavljati prsni koš vplivu solnčnih žarkov, ostali deli telesa pa se smejo solnčiti brez nevarnosti.

Solnce vpliva na prebavo in na porast množine hemoglobina, povzroča se tudi množina železa v krvnih telesih, ki postane odpornjša. Tek raste, spanje postane trdnjše in mirnejše; ljudje, ki radi hujšajo, se srede, nasprotno pa debelušniki shujšajo. Helioterapija koristi vsakemu, starim in mladim. Tudi dojenček je potreben solnčnih žarkov. Telo raste hitreje, mišice se krepe, če vpliva na njega solnce.

Naj zdaj na kratko navedemo, kako naj se ravna tisti, ki se hočejo uspešno solnčiti. Črna koža mora biti vedno zavarovana, bodisi s širokokrajnim, lahkim klobukom ali slamnikom, bodisi s solnčnikom ali na kateri drugi način.

Solnčenje se mora vrstiti po stopnjah. Če gre za kako lokalno rano, začnemo najprej s petimi minutami, sprva enkrat, pozneje dvakrat na dan, in povečamo vsaki dan za solnčenja za pet minut. Ne sme pa dnevno solnčenje presegati dvakrat po eno uro. Otroci in anemični, ter revmatični se solnčajo tako-le: prvi dan noge in roke od kolena do prstov deset minut; drugi dan četrte ure, roke do ramen in stegna do deset minut; tretji dan, oz. trideset in dvajset minut, deset minut pa zadnjico in spodnji del trebuha. In tako naprej: vsak naslednji dan naj se imenuje deli telesa solnčijo oz. deset in pet minut dlje. Osmi dan se začne s solnčenjem hrbta in zgornjega dela trebuha in se nadaljuje s končnim poprej. Šele dvajseti ali trideseti dan se sme vse telo solnčiti eno uro; in ko se telo po stopni navadi solnea, se sme solnčati podaljšati, tako dolgo, kakor komu prija.

Dobro zdravljenje je seveda pri različnih ljudeh in boleznih različno. Včasih traja več mesecev, najmanj pa mora trajati en mesec, če naj bo uspešno.

Naročite "Prosveto" vašemu sodniku ali prijatelju v stari domovini.

Prva poljedelska visoka šola.

Dne 3. oktobra je Rensselaerjev politehnični zavod obhajal svojo stoletnico od ustanovitve. To je najstarejši angleški kolegij za znanost in strojništvo, bil je prva institucija, ki je dajala praktični in teoretični pouk v poljedelstvu.

Ko je bil ustanovljen centralni odbor za poljedelstvo leta 1920, je bil Stephen Van Rensselaer, lastnik kakih tisoč farm, izvoljen za predsednika. Kot član kongresa, je bil tudi izvoljen za predsednika odbora za poljedelstvo. Leta 1824 je na to ustanovil v mestu Troy v državi New York prvi učni zavod, ki je dajal posetnikom pouk v poljedelstvu, domačem gospodarstvu in izdelovanju. Zavod je bil ustanovljen za "sirove in hčere farmerjev in mehanikov". Prišli so nato predlogi iz šole v Columbiju, Pa., za ustanovitev enakih šol in šola v Troyju za poljedelstvo se je tudi odzvala ter ustanovila čez deset let alične tečaje.

Prva poljedelska visoka šola v Združenih državah se je najbolj povzpela, ko je dobila dobro učno moč, profesorja Amosa Eatona, ki je vodil šolo in poučeval, nadzoroval učne razrede, laboratorije, šolske vrtove in dobro kulturne farme.

V šoli se od začetka najbolj poučevalo o postopu in življenju živali in rastlin. Laboratoriji so se ukvarjali s analiziranjem zemlje, gnojnjem, gojenimi rastlinami in zelišči in zdravljenjem domačih živali. V šolskih vrtovih so imeli dijaki izvrševati poskuse na najrazličnejših rastlinah z gnojenjem, premenjanjem zemlje in cepljenjem. Od tam je izšlo lepo število priznanih agrikulturnistov, ki so potem poučevali na drugih šolah. Ta učni zavod se je posvetil poljedelstvu in živinoreji v vseh panogah.

Zavod je pa le malo časa živel kot prvi agrikulturni kolegij, večji vpliv so dobili razni drugi kolegiji, visoke šole in poljedelski zavodi. Na velikih univerzah kakor v Iowi, Wisconsinu in Kaliforniji so sicer poučevali profesorji, katere je vzgojil kmetijski profesor za poljedelstvo Eaton, ampak šola sama ni bila več tako obiskovana kakor druge. Profesorji, ki so izšli iz prve poljedelske visoke šole v Troyju, so začeli ustanovljati različne poljedelske poskuse, ne postaje, prvo v New Jerseyju. Zanimanje za poljedelske šole, katero je vzkliko leta 1824, raste še vedno v silno velikem obsegu. Po kolegijih, birojih in laboratorijih še veje duh in ideje leta 1824 za poljedelstvo, čeprav se dijaki z visokih poljedelskih učnih zavodov ne ukvarjajo več v lepih poljedelnih s preučevanjem rastlin ali cepljenjem dreves na dobro kultiviranih bližnjih šolskih farmah.

V deželi svetnikov.

Pariški list "L'Ouvre" prinaša v eni zadnjih številc duhovit članek, v katerem ironizira Amerikance, ki ne smejo, kakor je izrazil duhovit poet Darzens, "ne piti, ne ljubiti, ne biti črne". Članek prinaša v prevodu.

Ko je Darzens označil Amerikance z zgoraj omenjenimi besedami, pravi list "Ouvre", je mislil na argentinskega bokarja Luisa Firpa, ki je doživel mnogo slavnosti, ko je prispel v New York z namenom, da bi se boksal z nekimi črncem ter privedel s seboj mlado strojepisko neveščo strojepisja. Imela pa je brez dvoma druge prednosti. Luis Firpo dobro ve, da mora v Ameriki, kdor hoče piti, s seboj prineči vino, in prav tako ve, da mora ljubezni ženi priti v roke s seboj predmet svoje ljubezni. Vprašanje leži le v tem, kako pripraviti carinike.

Luis Firpo je predstavil gospodično carinikom: Moja strojepiska, ki tipka moje runde v več izvodih, in kadar se boksam s črnci, na karbon - papirju. Cariniki pa so posadili strojepisko pred stroj in jo prosili, naj jim kaj zaigra. Pa ni znala. Mlado deklelo so na mestu odpeljali v republiko Argentino, da tam dovrši svoje nauke. Boksaarja pa so pustili začasno na avobodi, seveda pod kavejo 1000 dolarjev, kajti v Ameriki se vse uravnava s denarjem. Toda poprej se mu dali okusiti različne ječe, kajti če bi ga bili pustili v deželi svobode in družbi strojepisko, bi se utegnilo zgoditi, da bi šel k njej le. Da bi pa dve osebi različnega spola ležali skupaj, če nista poročeni, kaj takega pa se v Ameriki še ni in

Slovenska Narodna

Ustanovljena 9. aprila 1904.

Podporna Jednota

Inkorp. 17. junija 1907, v državi Illinois.

GLAVNI STAN: 2657-59 SO. LAWDALE AVE., CHICAGO, ILLINOIS.

Izvrševalni odbor:
UPRAVNI ODSEK:
Predsednik Vincent Calkins, podpredsednik Andrew Vidrich, R. F. D. 7, Box 103, Johnston, Pa., gl. tajnik Matthew Turk, tajnik belotiskih oddelkov Blas Novak, gl. blagajnik John Vagrich, urednih glasila Jože Zavertnik, upravitelj glasila Filip Godina.

POROČNI ODSEK:
John Underwood, predsednik, 407 W. Hay St., Springfield, Ill., Martin Zelensnik, Box 276, Barborton, Ohio, Fred A. Vider, 3408 S. Hamlin Ave., Chicago, Ill., John Terzeli, Box 92, Hendersonville, Pa., John Gorick, 414 W. Hay St., Springfield, Ill.

BOLNISKI ODSEK:
OSREDNJE OKROŽJE: Blas Novak, predsednik, 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VZHODNO OKROŽJE: Jacob Ambrosi, Box 286, Moon, Kan., Pa. John Gredelj, 14821 Papper Ave., Cleveland, O.

ZAPADNO OKROŽJE: Anton Sular, Box 104, Gross, Kans., na jugozahod. Max Mara, Box 166, Buhl, Minn., na severozahod. Mike Zugel, 5453 S. Winchester St., Murray, Utah.

Nadzorni odbor:
Frank Zalta, predsednik, 3630 W. 26th St., Chicago, Ill., Frank Somrak, 8817 Prosser Ave., Cleveland, O., William Sitter, 6404 St. Clair St., Cleveland, Ohio.

Združitveni odbor:
Predsednik: Frank Alot, 2124 So. Crawford Ave., Chicago, Ill. Joško Oren, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill. Jos. Škub, 6404 Orton Ct., Cleveland, Ohio.

VRHOVNI ZDRAVNIK: Dr. F. J. Korn, 6233 St. Clair Ave., Cleveland, O. POZORI!—Korrespondenca s gl. odborniki, ki dolajo v glavnem uredni, se vrši takole:

VSE PISMA, ki se nanašajo na posle gl. prosvetnih se nazove: Predsedništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VSE ZADEVE BOLNISKE PODPORE SE NASLOVE: Bolniške tajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

DENARNE POSILJATVE IN STVARI, ki se tičejo gl. izvrševalnega odbora in jednate volbe se nazove: Tajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VSE ZADEVE V ZVE I Z BLAGAJNISKIMI POSLI se pošiljajo na naslov: Blagajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Vse pritožbe glede posiljevanja v gl. izvrševalnem odboru se naj pošiljajo Frank Zaltu, predsedniku nadzornega odbora, čigar naslov je zgornji.

Vsi prisilni na gl. poradni odsek se naj pošiljajo na naslov: John Underwood, 407 W. Hay St., Springfield, Ill.

Vsi dopisi in drugi spisi, nanašajoči, oglaš, naročila in spisi vse kar je v zvezi s glasilom "Prosveto", naj se pošiljajo na naslov: "Prosveta", 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

se tudi nikdar ne bo videlo. No, zato je moral Luis Firpo okusiti tudi ječo.

Ti Amerikanci so v resnici najednostnejši in najbolj občudovana vredni narod!

Če bi bil angel s ognjenim mečem, ki ga je stvarnik postavil v paradiz, Amerikance, bi danes pač ne mogli občudovati ednostne Amerike, ker bi oni ameriški angel gotovo ločil Adama od Eve, ker nista bila poročena, in postavil enega v paradiz, drugega pa pred vrata. Tako bi se ne rodil niti Abel, niti Kaj, niti vsi drugi, katerim sveto pismo ne omenja imen.

(Baš sedaj mi je padlo v glavo vprašanje, kako bi pogledali Amerikanci na gori Ararat, če bi jih kdo prosil, naj razsodijo prepričam Kamom, ki je bil črnci in Noetom, ki je bil pljandek. Sicer pa sta oba bila boljša izvoljenca, ki ju je Bog izbral iz množice pogubljenih, da ju reši pred vesoljnim potopom).

Amerikancem zakon prepoveduje piti in ljubiti. To je brez dvoma ironija, saj jim zakon vendar dovoljuje delati: delaj in postani premožen, potem boš lahko pil vodo in od daleč gledal dekleta, ne boš pa se jih smel dotakniti.

Tako Amerika povsem nalikuje onemu bibličnemu paradizu, o katerem smo govorili; paradiz pa straži carinik, in v njem zore samo prepovedani sadovi.

Ni mi za paradiz, ne morda zato, ker bo (kakor trdi Edmond About) poln duhovnikov. Te ga namreč ne verjamem prav. Končno pa se z duhovniki še izjavja. Prepričan sem marveč, da bo paradiz natrpan Amerikancev, ki jim poslednja sodba ne bo mogla očitati niti najmanjšega pogrška.

In kaj naj počnem tam gori v nebeškem carstvu, ko pa ne smem vzeti s seboj niti steklenke niti svoje strojepiske!

NAVODILA IN NASVETI.

Smrtna kosa. — V tržaški mestni bolnici je umrl šolski vodja v Kanalu Alojzij Verž. Pokojnik je služboval v učiteljskem pokli eu nad 40 let in je bil lani prestavljen v Šmartin v Brdih.

Kolik je fašistov v Idriji. — V Idriji se je osnoval pred časom fašistovski sindikat, kamor so Italijani izvažali brezposelne fante. Nekateri so jim res naselili ter se vpisali v organizacijo. Marsikdo je klonil pod terorjem. Na ta način so fašisti nabrali okoli 200 članov. Ker pa so organizatorji dane objube porili, je začelo število članov hitro padati. Škroli teden so imeli fašisti sestanek v dvorani hotela Didi. Referiral je neki gospod iz Vidma pred — 17 ljudmi. Tako izginja fašizem med Slovenci popolnoma.

Požar v Čigjnu pri Volčah. — V nedeljo 14. sept. je izbruhnil v Čigjnu pri Volčah na Goriškem ogenj, ki je upepeli postopje Ivanova Cerva, vulgo "Lazarja". Požar je nastal na ta način, da se je

vnelo seno, ki je ležalo blizu neometenega dimnika. Škoda cenijo na 25 tisoč lir.

Smrtna kosa. — V St. Mavru pri Gorici je umrl 17letni Jakob Radinja. V Poljubnju pri Tolminu pa je neizprotna smrt ugrabila Antona Kavčiča.

Nasgoda fašistovskega načelnika v Postojni. — Dne 15. sept. se je peljal poveljni fašistovskega oddelka v Postojni Priogljio v ameri proti Postojni. Pri Matenji vasi je zadel s svojim motociklom na telegrafski drog, ki je ležal podrt čez cesto. Istodaneno sta padla tudi dva streli, ki pa nista ranila Priogljia, kateremu sta bila očividno namenjena. Itazume se, da pripisujejo postojnski fašisti ta dogodek njihovim neprijateljem. Dokazov pa seveda ne morejo navesti prav nobenih.

NAROČNIKI POZOR!

Znamenje (Aug. 30-1924)

pomeni, da vam naročnina poteče na ta dan. Ponovite jo pravečasno, da vam lista ne ustavi. Ako lista ne prejmete, je mogoče vstavljeno, ker ni bil plačan. Ako je vaš list plačan in ga ne prejmete, je mogoče vstavljeno, vlad napačnega naslova, pišite nam dopisnice in navedite stari in novi naslov.

Naši zastopniki so vsi društveni tajniki in drugi zastopniki, pri katerih lahko plačate naročnino.

Naročnina za celo leto je \$5.00 in za pol leta pa \$2.50. Člani S. N. P. J. plačajo na pol leta \$1.90 in za celo leto \$3.80.

Za mesto Chicago in Cicero za leto \$6.50, pol leta \$3.25, za člane \$5.30.

Za Evrope stane za pol leta \$4.00, za vse leto pa \$8.00.

Tednik stane za Evropo \$1.70. Člani doplačajo samo 50c za poštnino.

Naročnino lahko tudi sami pošljete na naslov:

UPRAVNIŠTVO "PROSVETA"
2657 S. Lawndale Ave., CHICAGO, ILL.

KJE JE?

John Hupar, doma iz Krupce, št. 10, fara Semič, Dolenjska. Poročati mu imam nekaj zelo važnega iz starega kraja. Piši in javi se za informacije o četv v stari kraj ali pa meni na naslov: John Simončič, Box 165, Tooele, Utah. (Adv.)

Iz prazgodovine zemlje.

Prirodoslovni pogovori.

Spisal dr. Pavel Grošelj.

Sam slonim pod svojimi tihimi bori. Črna noč se je razpredla pod kosmatimi vrhovi in se je ovila v tihih debel. Trepetajoča zvezdna svetloba se usiplje z neba in med vršički je razpeta Rimaka cesta kot žareč pas srebrnih čipk.

In to je oni tajnostni zvezdni čas, ko ti postaja srce široko in se ti razpijla duša, ko se v sladkem ganutju čutiš eno z vsem grozničavo veličastnim stvarstvom.

In glej! — bil sem nekoč brat tej žareči lepoti, ko sem razmetan v atome begal v svetlih nebesnih vtiscih. Kot neodoljiv spomin me sili hrepenenje nazaj, da vsaj v čustvu zopet objamem vesolje.

Čuj! — pomladni veter poigrava v vrhovih — in zlat dež se usiplje raz kimajoče borove veje, prostran oblak nežnega cvetnega prahu pada na zemljo, da svetlikajo godna tla, kot da bi bila posajena s sekinji.

Oj ti čudno bogastvo prirode!

Milijone drobnih zvezdic, cvetnih praškov, je dvignil pomladni piš — toda kdo ve, bo li vsaj eden izmed njih oplodil in rodil drobno seme, bo li vsa ta bogata razkošnost prirode dosegla svoj smoter — ?

In ti gigantski goreči zvezdni prahovi nad menoj, nešteti v svojem mnogostevilnem razkošju, ki jih je vihar razvoja zatočil po vesolstvu! — kdo ve, bo li vsaj eden izmed njih dosegel svoj namen in stesal zibel razumnemu bitju — človeku?

Da, človek! — V njem šele zadobi vsa priroda svoj smisel.

In glej te sreče, da je prav zemlja pod nama eden izmed onih izvoljenih praškov, ki se je iz milijard neplodno zapravljenih drugov razvil v domovino človeka!

In to se je pripetilo takole ...

Ob zibeli; katastrofa na nebu; nebesna tehničar; razseljeno jezero.

Na nebu je zažarela nova zvezda!

Tamkaj tik ob srebrnem pasu "Rimske ceste", kjer na večer tako lepo trepeče ozvezdje "Perzeja" in odkoder se na god sv. Lovrenca utrpinajo srebrne zvezdne nitke — solze sv. Lovrenca jih nazivlje narod — prav tamkaj se je 21. februarja 1901. leta vžgala nova zvezda.

Kot na daljni gori vzplamenel kres je vzkipela njena luč in dva dni pozneje je prekosila v svoji moči vse zvezde družice na nebu.

Modreci tega sveta pa so strmeli ob znamenju na nebu in šli so za zvezdo na daljno božjo pot. In ko so preromali sto in sto milijonov kilometrov, so obstali na kraju, kjer je žarela zvezda, in našli so dete, v zibel položeno in v plenicah povito — našli so nov porajajoč se svet!

In tedaj so se zavrteli daljnogledi okoli svojih strogo odmerjenih osi proti tej najmlajši hčerki vesolja in sto zvezdavih oči zvezdoznancev je hitelo iskati vzrokov čudnega novoprikanja.

Toda zaman! — svetložareča zvezda, in vsaokoli nje neprodolna tema!

Toda kje in zakaj se je pač vnela? Saj se niti bora vžigalica ne zapali kar sama od sebe, drgniti jo moramo ob raskavo plošek, da provzročimo potrebno toploto. In to plošek so iskali zvezdoznanci brez uspeha; odkriti je ni hotel niti najboljši daljnogled.

In vendar! — Ali ni morda vsega neuspeha kriv edinole nedostatek našega očesa, ki v svojem pomankljivem ustroju ni dovoljen za one nežne žarke, ki so po utrudljivem vesmírskem potu vsi oslabele priromali do nas?

Odgovorila je fotografska plošča, ona nad vse fino in občutljiva oko, ki najmanjši vtisk, ki ga je kdaj sprejela, zvesto ohrani; in če je bil ta vtisk prelahoten in premalenkoten, da bi ga na njej zaznalo naše nedostatočno oko, tedaj pustimo curljati na fotografsko ploščo za nas nevidne svetlobne žarke cele ure. Tako dolgo riše nevidni žarek na preobčutljivi kožici, da se milijon in milijon za nas nevidnih vtiskov sumira in okrepi v jasno in določeno sliko predmeta, ki ga ni moglo zazreti naše oko.

Drobna žareča meglica se je na fotografski plošči ovila krog novovzplamete zvezde.

— Kozmična katastrofa! —

Ugaslo, mrtvo solnce je v svojem groznem begu zavozilo v vseobsežen oblak kozmične snovi.

Razbilo se je in razdrobilo, v blaznem vrtincu gigantskih sil se razbelilo in pred našimi očmi se raztalilo in razblinilo v žareče pline.

Iz kozme se je rodil kaos, iz smrti življenje! Saj toplota in luč sta seme življenja in razvoja.

Tako so divje prirodne sile zažgale v vesolstvu novo ognjišče, ki čaka svoje dopolnitve, ki čaka, da se iz divjih vrtincev ustali planeti in poteko strogo odmerjeno pot okrog vseživljajočega središča, okrog novega solca.

To bi bil pogled za rajnega Kantata in Laplacea, ki sta prva harmonijo vesolja razvila iz disharmonije in iz neredno se vrtečih plinastih megla razvila vesolstvo in vzorni red zvezdnega oboka nad nami. In našla sta skupnega očeta naši zemlji in vsem se stram premičnicam v žarkem solncu, od katerega so se v dolgih eonih v vrtinčastem begu trgli otroci, drug za drugim: drobne žareče kroglice. In tedaj se je rodila naša zemlja. — In tedaj sva bila jaz in ti in zemlja pod nama mlado blesteče solnce. Kot žareča kapljica, ki v plavžu pljusne iz železnega curka, je živnili v vsemir in se zatočila po neizpremenljivi poti, kjer si držita ravnotežje privlačna sila solca in moč onega poleta, s katerim se je utrgala solčni obl.

In ko se danes tako mirno in zaupljivo izprehajam po eni skledici te gigantske, med solncem in zemljo uravnovešene tehnice, ali te nič ne plaši ta vseobsežni, brezbrežni prepad, ki se je nad njim

in pod njim uravnalo naše osolnjenje?

Ali se ti ne zdi, da so vsi strojčki in vsa komplicirano preračunljiva ravnotežja moderne tehnike le igračke proti tej mogočni zvezdni tehnici?

Kako neki je bilo pri sreči ubogemu Galileju, ki je prvi skozi svoj daljnogled strel v grozoto prosto visečega nebesnega sistema in občudoval urejeno igro štirih lun, v nemoteni harmoniji tekočih okoli Jupitra, brata naše zemlje!

Prisedi še ti z menoj za trenotek k daljnogledu in vpriva pogled na Jupitra, ne da bi morda z Galilejem hotela iskati novih svetovnih odkritij, zgodovino samega sebe hočeva iskati na njem.

Srebrna kroglica žari pred nama, osvetljena od solčne luči. Bledordeča lisa medli tik pod njeno "sredino iz svetlosivkaste okoličice. Zadnji svetli spomin na Jupitrovo solnenožarko mladost je blesteča pega v njegovi temni sedanjosti.

Zadnje, prostrano jezero razbeljenorastaljenih snovi, ki priča o solčni, žareči preteklosti tega planeta, se žiri pred teboj; šest prostranih zemeljskih krogel bi moral zalutati vanj, da mu pokrijejo površino.

Tudi naša zemlja je še pred kratkim hranila na otoku Havai majhen vzorec takega žarečega jezera v ognjeniku Kilaeueja, katerega pol kilometra široki krater je še pred par leti neprestano valovila lavo.

In zdaj že vidiva v duhu celo dolgo razvojno pot naše zemlje: iz praznično beložarečega solnca se je ohladila v rumeno blesteče solnce, nato je žarela v krvavordeči luči kot razbeljeno železo, ko se jame hladiti, in slednjič se je obdala s trdo ohlajeno skorjo in ugasnila kakor luč, kadar ji zmanjka reje. — In morda že danes ali jutri potrka njeno solnenožarko jedro od tenko skorjice in jo v žarečem vulkanskem izbruhu spomni dni "solčne mladosti".

Kot svetla raketa, ki se mešja v beli, rumeni in rdeči luči, je švignila zemlja v vesoljno noč in ugasnila v njej. —

Tu pa zapre astronomija svojo knjigo, in kamenje začenja govoriti.

II.

Predpotopni človek; zakladnica naše zemlje; razkrinkani zločinec.

V Teylerjevem muzeju v Harlemu je kot posebna znamenitost shranjena plošča skrilavca in na njej okostje izredno velikega močera. V tej plošči pa ni potome samo ohranjen odtisk davno poginulega bitja, temveč je v njej začetna tudi zgodovina jako zanimive dobe geološke vede.

Začetkom osemnajstega stoletja so namreč v Oeningenu v Švici našli sredi kamenja popolno ogrodje človeka, ki je poginil za časa vesoljnega potopa.

Profesorja Scheuchzerja v Curihu, originalno fantastno glavico, si je izvolila usoda, da strmečemu svetu demonstrira ta očividni dokaz božje kazni, "das Being gerichtet eines verruchten Menschenkindes, um dessen Sünde villen das Unglück über die Welt hereingebrochen sei".

In tako je bilo slednjič srečno rešeno starodavno vprašanje, ki je o njem že razmišljal Ksenofanes, ko je strel nad okameneli mi ribami v sirakuških kamninah, in ki ga je čisto zastavljala tudi Herodot, ko so ga v egiptovskem gorovju izmed skale pozdravljali odtiski morskih školjk.

Odkod in kako so pač zašli ti okameneli prebivalci morja: ribe in školjke in koralje na vrhunec gora?

Za igračke prirode so jih snarali eni, vplivu zvezd so jih pripisovali drugi; iz morja so se dvignili semenski hlapi, ki se v trdi skali niso mogli docela razviti, tako so učili tretji; nekateri pa so modro pridigovali, da je sam peklenski oponašal stvarnika, pa si je hotel zase ustvariti svoja bitja, toda požuk se mu je sramotno ponosrečil, o tem da nam jasno pričajo pošastno izpadena okamenela bitja.

Kot nekako odrešenje je v svojo fantastno zmedeno učenost dihanila beseda: vesoljni potop!

Tedaj torej, ko je morje, napojeno od vednega dežja, prekoračilo meje nebotičnih vrhov, je razburkano vodovje preplavilo vse kontinente in vsespovski zapustilo ostanke poginulih svojih prebivalcev.

(Dalje prihodnjik.)

in pod njim uravnalo naše osolnjenje?

Ali se ti ne zdi, da so vsi strojčki in vsa komplicirano preračunljiva ravnotežja moderne tehnike le igračke proti tej mogočni zvezdni tehnici?

Kako neki je bilo pri sreči ubogemu Galileju, ki je prvi skozi svoj daljnogled strel v grozoto prosto visečega nebesnega sistema in občudoval urejeno igro štirih lun, v nemoteni harmoniji tekočih okoli Jupitra, brata naše zemlje!

Prisedi še ti z menoj za trenotek k daljnogledu in vpriva pogled na Jupitra, ne da bi morda z Galilejem hotela iskati novih svetovnih odkritij, zgodovino samega sebe hočeva iskati na njem.

Srebrna kroglica žari pred nama, osvetljena od solčne luči. Bledordeča lisa medli tik pod njeno "sredino iz svetlosivkaste okoličice. Zadnji svetli spomin na Jupitrovo solnenožarko mladost je blesteča pega v njegovi temni sedanjosti.

Zadnje, prostrano jezero razbeljenorastaljenih snovi, ki priča o solčni, žareči preteklosti tega planeta, se žiri pred teboj; šest prostranih zemeljskih krogel bi moral zalutati vanj, da mu pokrijejo površino.

Tudi naša zemlja je še pred kratkim hranila na otoku Havai majhen vzorec takega žarečega jezera v ognjeniku Kilaeueja, katerega pol kilometra široki krater je še pred par leti neprestano valovila lavo.

In zdaj že vidiva v duhu celo dolgo razvojno pot naše zemlje: iz praznično beložarečega solnca se je ohladila v rumeno blesteče solnce, nato je žarela v krvavordeči luči kot razbeljeno železo, ko se jame hladiti, in slednjič se je obdala s trdo ohlajeno skorjo in ugasnila kakor luč, kadar ji zmanjka reje. — In morda že danes ali jutri potrka njeno solnenožarko jedro od tenko skorjice in jo v žarečem vulkanskem izbruhu spomni dni "solčne mladosti".

Kot svetla raketa, ki se mešja v beli, rumeni in rdeči luči, je švignila zemlja v vesoljno noč in ugasnila v njej. —

Tu pa zapre astronomija svojo knjigo, in kamenje začenja govoriti.

II.

Predpotopni človek; zakladnica naše zemlje; razkrinkani zločinec.

V Teylerjevem muzeju v Harlemu je kot posebna znamenitost shranjena plošča skrilavca in na njej okostje izredno velikega močera. V tej plošči pa ni potome samo ohranjen odtisk davno poginulega bitja, temveč je v njej začetna tudi zgodovina jako zanimive dobe geološke vede.

Začetkom osemnajstega stoletja so namreč v Oeningenu v Švici našli sredi kamenja popolno ogrodje človeka, ki je poginil za časa vesoljnega potopa.

Profesorja Scheuchzerja v Curihu, originalno fantastno glavico, si je izvolila usoda, da strmečemu svetu demonstrira ta očividni dokaz božje kazni, "das Being gerichtet eines verruchten Menschenkindes, um dessen Sünde villen das Unglück über die Welt hereingebrochen sei".

In tako je bilo slednjič srečno rešeno starodavno vprašanje, ki je o njem že razmišljal Ksenofanes, ko je strel nad okameneli mi ribami v sirakuških kamninah, in ki ga je čisto zastavljala tudi Herodot, ko so ga v egiptovskem gorovju izmed skale pozdravljali odtiski morskih školjk.

Odkod in kako so pač zašli ti okameneli prebivalci morja: ribe in školjke in koralje na vrhunec gora?

Za igračke prirode so jih snarali eni, vplivu zvezd so jih pripisovali drugi; iz morja so se dvignili semenski hlapi, ki se v trdi skali niso mogli docela razviti, tako so učili tretji; nekateri pa so modro pridigovali, da je sam peklenski oponašal stvarnika, pa si je hotel zase ustvariti svoja bitja, toda požuk se mu je sramotno ponosrečil, o tem da nam jasno pričajo pošastno izpadena okamenela bitja.

Kot nekako odrešenje je v svojo fantastno zmedeno učenost dihanila beseda: vesoljni potop!

Tedaj torej, ko je morje, napojeno od vednega dežja, prekoračilo meje nebotičnih vrhov, je razburkano vodovje preplavilo vse kontinente in vsespovski zapustilo ostanke poginulih svojih prebivalcev.

(Dalje prihodnjik.)

M. Barthel.

Kolodvor v Minsku.

(Slika iz vojne med sovjetsko Rusijo in Poljsko l. 1920.)

"Ne, jaz se ne strinjam z boljše, pa govori, kolikor hoče," je dejal starejši mož Joni, ki se je vrnil s potovanja po Rusiji. "Nočem," je nadaljeval, "jim odrekati dobre volje, ali to so utopisti, drzni prenapetosti, ki plovejo v napačno smer in ki ne pridejo nikdar do cilja. Sicer se pa v Moskvi že pričinja Azija."

"Ali sedaj vendar ne govorimo o politični geografiji, moj dragi," je odvrnil Jona, "in tudi ne o smeri drznih prenapetosti, kot praviš ti, gre le za dogodek, za zgodbo o kolodvoru, ki je bil končno dograjen. Jo hočeš poslušati?"

"Pripoveduj," je prosil starejši Jona je pričel:

"V Varšavi in Parizu se je pisalo. Generali, sklonjeni nad kartami so zasledovali pohod poljske armade. Rdeči vojski so se umikali, utrjeni, strgani, tresoč se v jesenskem mrazu. Bilo je v oktobru in že mrzlo. Zastave rdečih vojakov, prestreljene na mnogo frontah, so se povisele, poljski orli so plapolali v vetru.

Jaz sem bil tedaj v Minsku. Minsk je navadno zapadnoevropsko malo mesto, samo predmestje pri kolodvoru je ruško: lesene hiše in mnogo umazanosti. Židovski predmestje, kot povsod z zaviti mi ozkimi ulicami, temno, sivo, žalostno in s trgom, ki je bil pa orientalski. V mestu pa pompozne zlate čebuljaste cerkvene kupole.

Šele pred nekaj tedni so zaprli privatne trgovine, ali trgovina v židovskem predmestju je šla dalje, tajno ali vendar zelo vidno, pred tržnico je mrgolelo kupcev in prodajalcev, bilo je vsega na prodaj, od starih čevljev do briljantnih prstanov. Tudi Trocki je prišel nekoč v mesto. To je bilo veliko razburjenje. Gledališče, v katerem je govoril, je bilo prenapolnjeno, isto tako ulice, ki so vodile do njega.

Park se je pa izpremenil v mestno tržnico v Minsku. Pozno v noč je bil poln deklet in vojakov, ki so preživljali življenje ob robu fronte in državljanske vojne. Med dekletami je bilo mnogo čudovito lepih Judinj, v katerih se je mešala pustinja kri z rusko dobrotno. Ponoči se je slišalo po predmestjih pokanje strelav poljskih vstavev in čulo se je tudi odgovore napadenih. Državljska vojska je prodirala skozi noč, iz pokajočih pušk je govorila skoro vsako noč.

Sedaj pa je prišlo do umika in umikajoča se vojska je preplavila Minsk. Ogromne vojaške vrste so marširale ali se vozile skozi mesto. Iz okoliških vasi so prišli hitro mobilizirani rekruti, ki so bili uvrščeni v vojsko. Sovjetski zavodi so se izpraznjevali; na umazanih cestah je stalo ali ležalo pohištvo, pisalni stroji, motorji, stroji, moka, les, bale papirja, vse, kar hočeš. Na kolodvor in s kolodvorja se je večno vozilo in hodilo. Kolodvor je bil napolnjen. To je bilo uničevalno delo Poljakov, ki so razen tega spustili vse mostove v zrak.

Buržuji, ki so se poskrili pod rdečo zasedbo, so stali sedaj na balkonih ali ob oknih in so prezirljivo, ali še vedno boječe opazovali umik iz Minska. Ponižno so se plazili pred umikajočimi se in beračili za svoje pohištvo, blagajne in lonce. Mnogo buržujev je podkupilo male komisarje; ti so sedaj prihajali v urade in skušali rešiti, kar je bila zahtevala državljanska vojska. Bili so ponižni, ali ta ponižnost se je pripravljala na zavraten napad. Tiskarnarji so se borili obupano za svoje motorje in gonilne jermene. Tudi kolera je divjala v mestu. Pokopališče je sprejemalo številne žrtve. Mnogo mrtvih so nage zakopali, bilo je premalo raket in predraže so bile.

Tudi ječe se je izpraznilo. Spijone, tatove, dezertarje, odpadke starega sveta — nobenega niso pozabili. Vsi o prodirajočih Poljakih so letale skozi mesto kot jate kričečih ptic. Zadnji dan pred izpraznitvijo se je nalepilo po stenah in zidovih česopiske in agitacijske letake — silno galerijo razrednega boja skozi Minsk v svoji predaji naj bi bil mesto, v katerem je zmaga ideja nad množino in nasiljem bližajočega sovražnika.

Kolodvor so torej Poljaki pri prejšnjem umiku porušili. Stene so ostale tudi pod rdečo zasedbo črne.

V Rusiji čisto presneti ideji ki pride iz ljudstva že oborožena in opremljena, in ne, kot pri nas porojena v krvi in bolesi. V uri umika je bilo res za vsako dovolj dela, ali glej, ko se je mesto izpraznjevalo, se je nenadoma prikazalo pri kolodvoru nekoliko delavcev, zidarjev in sarkarjev, ki so vlačili bruna, des in kamenje in pričeli delati.

Presnetilo nas je. Bili so se miki in uničevali! Rdeči so se mikali in gradili! Predstavljaj si: nemirno mesto, prenapolnjeno, žive ulice, Poljaki prihajajo po skladiščih žit, plenijo, brezko čen umik utrjene armade, manjkanje transportnih sredstev in vagonov, tople obleke, povzburjenje — in tu pride na mož, postavi oder in gradi! Čudijo in suhejo mirno in ročno je orodje. Gradijo! Stali so pridigarji na primitivnih priklakah, pod njihovimi nogami nemna, razburjena ljudstva množice.

Umolknil je. Starejši mož je stisnil oči. Izgledal je, kot da je prišel prijatelj umolknil, je od oči in vprašal:

"Ali so prišli vojski v mesto?" Jona se smeji: "Da in ne! Je posebnost v tej zgodbi: Umolknil je bil prekinjen."

Ko so se rdeči umaknili in Poljaki niso prišli, so prevzeli laveli oblast in ustanovili revolucionarni komite, ki se je vzdržal di, ko je poljska patrolja mingrede zasedla mesto. Potem prišlo do mirovnih pogajanj. Minsk je pripadel Rusiji.

"In kolodvor?"

"Kolodvor? Kolodvor so se da zgradili do kraja! Sredi kraja je padel prvi udarec klavira, saj prepričali okoli in plakati, te večje dejanje, ideja, ki je izpremenila poraz v zmago."

"So ideje," je odvrnil drugi, "vem, ideje, ki se jih premele, če se jim ukloni. Torej go dimo!"

DA SKUHAŠ DOBRO PIVO. PIŠI PO NAŠE PRODUKTE.

Imamo v zalogi slad, hmelj, sladilo in vse druge potrebščine. Poskus in se prepričajte, da je doma pri kuhinji vedno le najboljši in najcenejši.

Grocerijam, sladničarjem in v prodajalnih železnih damo primeren pust pri večjih naročilih. Pišite informacije na:

FRANK OGLAR, 6401 Superior Avenue, Cleveland.

KNJIGE

KNJIŽEVNE MATICE S. N. P. J.

Knjževna matica Slovenske narodne poštne jednote je izdala in ima v zalogi sledeče knjige:

Pater Malaventura. Spisal Zvonko A. Novak. Izvirna povest iz življenja ameriških frančiškanov. Z izvirnimi slikami, katere je izdelal Stanko Žele. Fina trda vezba. Cena s poštnino vred \$1.50.

Slovensko-angleška slovnica. Dodatek raznih koristnih informacij. Fina trla vezba. Cena \$2.00 s poštnino vred.

Jimmie Higgins. Spisal Upton Sinclair, poslovenil Ivan Molek. Povest iz življenja ameriškega proletarijata za časa velike vojne. Trda vezba. Cena \$1.00 s poštnino vred.

Zajedalc. Spisal Ivan Molek. Povest iz doslej skritega kosa življenja slovenskih delavcev v Ameriki. Trda vezba. Cena \$1.75 s poštnino vred.

Zakon biogenetije. Spisal Howard J. Moore, poslovenil J. M. Zelo podučna knjiga, ki tolmači mnoge naravne zakone in pokazuje, kako se splošni razvoj ponavlja pri posamezniku fizično in duševno. S slikami. Trda vezba. Cena \$1.50 s poštnino vred.

Zadnji dve knjigi naročeni skupaj, dobite za tri dolarje.

Naročbe, s katerimi je poslali denar, sprejema

KNJIŽEVNA MATICA 2637-39 So. Lawrence Ave. Chicago, Ill.

Ivo Šorli:

ZADNJI VAL.

(Dalje.)

Tu me je nenadno prišlo, da bi pograbil pri liko. In skoraj nehote sem začel:

"Da, saj to je. To je tragično, da ni človek varen nikoli in nikjer. Ne samo nikjer, ampak tudi nikoli! Jaz na primer sem imel tudi še s petdesetimi leti občutek, a ga imam i danes, da se niti še tako zrel mož ne bi smel rogati ljubezni mlajših. Človek je uganka in ostane uganka do smrti! Zgodilo se je, da se je sedemdesetletni starček sam končal iz neurene ljubezni. To so izjeme res. Toda, kdo mi nedvomno jamči, da nisem jaz taka izjema, ali da lahko še ne postanem? Če nimam čustev, brez skrbi! Če jih imam, hodim okrog takorekoč s slamo v glavi, ki pade lahko vsak hip iskra vanjo, da mi oprostite primeri!"

Gledal me je čim bolj presenečen, naposled, kakor pravimo, z zelo dolgim obrazom; in nenadno mu je ušlo:

"Torej se i vi bojite še vedno?"

Vprašanje je bilo logično, a vendar tako nepričakovano, da sem se nehote na ves glas zasmeljal.

"Ne, ne, za božjo voljo! To se pravi," sem se popravil, ker sem spoznal, da drugače spet pokvarim, kar sem tako lepo načel. "To se pravi: kvečjemu teoretično: zakaj praktično bi bilo treba, da se najprej kdo zaljubi vame. To pa je vendar jako malo verjetno." In opazivši, da se mu je nenadoma prav od daleč daleč nekaj zasvetilo, sem naglo in čim bolj katedralično nadaljeval: "Jaz sem namreč, oziroma sem bil izmed tistih narav, ki se vzamejo šele, če opazijo, da se kdo tople zanima zanje. Mislim, da sem bral v predgovoru k spisom Gottfrieda Kellera, kako značilno je za tega pisatelja, da se dajo vsi njegovi junaki od junakinj snubiti: tudi v življenju da je bil v ljubezni vedno "tako pasiven." Tak, vidite, sem bil, oziroma sem jaz. Samo da se mi zdi tu veliko bolj pasiven oni, ki naskakuje na slepo srečo in doseže lahko "trpečno obliko", o kateri sva govorila prej: dojem je tak snubilec vsaj gotov, da bo spodal snubkinja in ne on!"

Videl sem, kako se je med temi besedami spet dvakrat, trikrat kradoma ozrl vame; videl sem, da bi me hotel nekaj vprašati, mi nekaj reči; toda mesto tega je zardel, se mukoma odkalil in ostal nem.

Nenadoma je vstal, vzela klobuk in se z grenkim nasmehom ustavil pred menoj.

"Hvala vam, gospod kolega!" je vzkliznil in glas mu je bil brezdvomno iskren. "Natočili ste mi čisto piščice. Povejte mi samo še, kaj naj zlaž storim!"

"Izgibajte se je! Če bi bilo vendar mogoče, da je ono z Mordejem samo igra, namenjena vam, bo to imelo gotov uspeh. Če pa ste ji iz nerazumljivih vzrokov ne ljubi, je škoda truda za plačilo, kvečjemu tako klavirno, kakor sva ugotovila prej."

Jasno sem mu videl na licu, da bi me bil kmalu še vprašal: "Kaj pa, če bom prešibak, da bi se je izogibal?" Toda te besede ni izustil, ker je čutil, da tvega moje spoštovanje. Cele v hipu največje potrtosti in v človekom, o katerem smo prepričani, da nas najpopolneje razume, so

meje, ki jih ne prestopi, kdor ni capa. In to Hrast gotovo ni!

"Morda bi bilo še najbolje, če bi se umaknil odtod," je skomignil. "Saj sem svoboden kakor ptica v zraku! Ni dvoma, da je za take